

Overtuiging en realiteitszin

Wat woorden van Jezus over
huwelijk en ongetrouwd zijn ons te zeggen hebben
— ook als Hij nooit iets over homoseksualiteit gezegd heeft

Wolter Rose

Oktober 2018

Inhoudsopgave

1. Eerherstel voor het huwelijk	2
Het oorspronkelijke ontwerp van de Schepper	2
I. <i>Jezus beantwoordt een actuele vraag door terug te gaan naar het begin van de geschiedenis van de mensheid, toen de Schepper de mensen mannelijk en vrouwelijk maakte</i>	2
II. <i>Jezus is waar het gaat om huwelijk en echtscheiding strenger dan Zijn tijdgenoten, en ook nog eens strenger dan Mozes</i> . . .	3
2. Een gedeelde eerste plaats	4
De nieuwe werkelijkheid van de Koning	4
III. <i>Jezus stemt in met de onbegrijpelijke gedachte dat ongetrouwd zijn een waardevolle levensbestemming is</i>	4
3. Een bijzondere combinatie: overtuiging en realiteitszin	6
Jezus en homoseksualiteit	6
IV. <i>Jezus is barmhartiger en strenger tegelijk</i>	6
V. <i>Jezus is zich ervan bewust dat ongetrouwd zijn voor verschillende categorieën mensen niet een eigen keuze is — en ook dan is het goed zo</i>	7

HART VAN HOMO'S

Als bestuur, medewerkers en vrijwilligers van Hart van Homo's weten we ons volgelingen van Jezus, de Zoon van God, die is opgestaan uit de dood. Door het Evangelie zijn we burgers van Zijn Koninkrijk — en als er één koning is voor wie het veilig is je knie te buigen, dan is Hij het. Dat is een overtuiging die bij ons diep zit, omdat Hij niet alleen koning is, de langverwachte “Gezalfde van de Heer”, maar ook dienaar, de “Dienaar van de Heer”, die kwam om te lijden, en gehoorzaam werd tot in de dood. In dit artikel bieden we een nadere verantwoording van wat dit betekent voor onze visie op homoseksualiteit. We zijn er óók voor jongeren die deze visie niet delen, maar presenteren haar in onze bijbelstudiegroepen wel als een serieuze optie – ter overweging.

Jezus heeft nooit iets gezegd over homoseksualiteit, in ieder geval niet met zoveel woorden. Daar kunnen we het snel over eens zijn. Maar wat kun je eruit afleiden? Wat betekent het dat Jezus niets over homoseksualiteit heeft gezegd? Kun je zeggen dat Jezus het blijkbaar niet belangrijk genoeg vond om er iets over te zeggen en dat christenen vandaag dan ook de ruimte hebben eigen keuzes te maken? Die conclusie gaat te snel. Jezus heeft ook niets over milieubeheer gezegd, maar dat ontslaat christenen vandaag niet van de plicht verantwoordelijk om te gaan met onze planeet.

Tegen de achtergrond van wat we weten over de sociale wereld van het jodendom van de eerste eeuw na Christus komt het niet als een verrassing dat we geen uitspraken van Jezus hebben rond het thema homoseksualiteit. Wat betreft een seksuele relatie met een partner van het eigen geslacht zou iedereen binnen de religieuze gemeenschap waar Jezus deel van uitmaakte hetzelfde gezegd hebben: dat is niet toegestaan. Niemand voelde de behoefte dit als een kwestie aan Jezus voor te leggen.

Bij andere ethische vraagstukken was die behoefte er wel. Zo lezen we in het evangelie van Matteüs over een gesprek van religieuze experts met Jezus over huwelijk en echtscheiding. In de tijd van Jezus waren er uiteenlopende meningen over wat wel en wat niet een wettige grond voor echtscheiding was. Er was een strenge richting en een lichte richting. De vraag die de religieuze experts Jezus stelden was: “Is het een man toegestaan zijn vrouw om allerlei redenen te verstoten?” (Matt. 19:3).

1. Eerherstel voor het huwelijk

Ondertussen kunnen we als we tweeduizend jaar later nadenken over homoseksualiteit nog wel het een en ander leren van het antwoord dat Jezus gaf op deze vraag over echtscheiding en van het verdere verloop van het gesprek. Jezus beantwoordt de concrete vraag niet met een eenvoudig *Ja* of *Nee*. Hij zet de vraag in een groter kader. En dan gaat het niet alleen maar over huwelijk en echtscheiding, maar ook over seksueel verkeer.

Het oorspronkelijke ontwerp van de Schepper

I. *Jezus beantwoordt een actuele vraag door terug te gaan naar het begin van de geschiedenis van de mensheid, toen de Schepper de mensen mannelijk en vrouwelijk maakte*

Jezus stelt eerst zelf een vraag waarin Hij een opvallende aanduiding voor God gebruikt: “Hij Die *de mens* gemaakt heeft”, in andere vertalingen, beter: “de Schepper”. Dit is de enige keer in de vier levensbeschrijvingen van Jezus dat we hem die aanduiding horen gebruiken. Volgens Jezus is het, als je bezig bent met vragen over echtscheiding, huwelijk en seksualiteit, belangrijk je te herinneren dat er een Schepper is, en dat Hij de mensen “in het begin” gemaakt heeft in tweevoud: “mannelijk en vrouwelijk”.

Eén man en één vrouw Jezus vervolgt met een citaat uit het scheppingsverhaal in de eerste twee hoofdstukken van het boek Genesis: “Daarom zal een man *zijn* vader en moeder verlaten en zich aan zijn vrouw hechten, en die twee zullen tot één vlees zijn”. Jezus veroorlooft zich een kleine toevoeging in de tekst uit het boek Genesis: de “twee”, de zojuist genoemde man en vrouw, zullen één worden, zegt Hij — terwijl er stond: “zij” zullen één worden.

Vanaf dit moment gaat het ook over seksueel verkeer. Het kan nauwelijks explicieter: het “één vlees worden”, de vereniging van twee mensen, inclusief de seksuele eenwording, vindt plaats in een verbintenis van één man en één vrouw, “die twee”.

Een levenslange verbintenis Zo’n verbintenis is volgens Jezus meer dan een menselijk initiatief: de eenheid van één man en één vrouw gaat terug op de oorspronkelijke bedoeling van de Schepper. God heeft de regie, en dat heeft gevolgen, in de woorden van Jezus: “Wat God heeft verbonden, mag een mens niet scheiden”. Dat betekent dat echtscheiding een latere ontwikkeling is in de geschiedenis van de mensheid. Het is niet zoals de Schepper het oorspronkelijk bedoeld heeft.

II. *Jezus is waar het gaat om huwelijk en echtscheiding strenger dan Zijn tijdgenoten, en ook nog eens strenger dan Mozes*

Zoals gezegd, als het ging over wettige redenen voor een echtscheiding waren er twee verschillende richtingen. In Zijn antwoord sluit Jezus zich aan bij de strenge richting. En daarmee was Hij niet alleen strenger dan sommige van Zijn tijdgenoten.

Meegaandheid Hij was ook nog eens strenger dan Mozes, de man die meer dan duizend jaar eerder de wetgeving van JHWH, de God van Israël, had vastgelegd, inclusief regelgeving rond echtscheiding.

De toestemming in de oude wetgeving om een vrouw te verstoten was een zaak van meegaandheid, zegt Jezus, vanwege het feit dat mensen “harteloos en koppig” zijn. En dan komt Jezus met Zijn antwoord op de vraag over wettige redenen voor echtscheiding: “Ik zeg u: wie zijn vrouw verstoot en met een ander trouwt, pleegt overspel, tenzij er sprake was van een ongeoorloofde verbintenis.” Met Jezus breekt een nieuw tijdperk aan, met een nieuwe radicaliteit van iemand die een profeet als Mozes was, maar tegelijk ook de meerdere van Mozes.

Strenger Het was niet de enige keer dat Jezus strenger was over huwelijk en seksueel verkeer. In een lange toespraak die bekend is geworden als “De Bergrede” zei Jezus dat je niet alleen metterdaad overspel kunt plegen, maar ook met je gedachten, in je hart, door op zo’n manier naar iemand te kijken dat je de ander tot een voorwerp van seksuele begeerte maakt.

Op verschillende momenten in Zijn onderwijs hoor je als je goed luistert een echo van de Dekaloog. Bij het Zevende Gebod klinken in Jezus’ samenvatting opeens twee woorden: niet alleen “overspel”, zoals we gewend waren, maar nu ook — met excuses voor het ouderwetse woord — “onkuisheid” (bv. Matt. 15:19), een verzamelwoord voor elke variant van seksueel verkeer die God in de wetgeving van het volk Israël verboden had (in een andere vertaling wordt het weergegeven met “foute seks”).

Met andere woorden: je moet niet denken dat je het Zevende Gebod (“U zult niet echtbreken”) kunt afvinken als je nooit metterdaad seksuele omgang had met iemand anders dan degene met wie je getrouwd bent. En niet alleen getrouwde mensen, ook ongetrouwde mensen overtreden volgens Jezus het Zevende Gebod wanneer ze seks hebben met iemand met wie ze niet getrouwd zijn.

2. Een gedeelde eerste plaats

De nieuwe werkelijkheid van de Koning

III. *Jezus stemt in met de onbegrijpelijke gedachte dat ongetrouwd zijn een waardevolle levensbestemming is*

Op dat moment mengt zich een derde partij in het gesprek: de leerlingen van Jezus. Ze proberen zich voor te stellen wat de woorden van Jezus concreet betekenen. Ze schrikken van Zijn strengheid, en hun woorden klinken bijna wanhopig: “Als de zaak van de man met de vrouw er zo voor staat, is het beter niet te trouwen.”

De woorden vertolken een absurde gedachte, helemaal in de cultuur waarin Jezus leefde, een cultuur waarin het hoogst ongebruikelijk was dat iemand niet trouwde. Je zou verwachten dat Jezus de conclusie van Zijn leerlingen zou tegenspreken — Hij heeft immers nog maar net daarvoor het huwelijk in zijn oude glorie hersteld.

Een goed woord Het verrassende is: Jezus spreekt ze niet tegen. Hij stemt met ze in. En daarmee krijgt het gesprek over echtscheiding een wending die niemand had zien aankomen. Jezus doet een goed woord voor ongetrouwd zijn. Daarmee neemt Hij afstand van de cultuur waarin Hij was grootgebracht. Ongetrouwd zijn is niet langer hoogst ongebruikelijk, in bepaalde gevallen is het goed zo.

Het is een onverwachte wending, die niet iedereen zomaar begrijpt. “Niet allen vatten dit woord, maar alleen zij aan wie het gegeven is”, zegt Jezus. “Aan wie het gegeven is” — de woorden hebben betrekking op het kunnen begrijpen, “vatten”, van de uitspraak dat niet getrouwd zijn in bepaalde situaties beter is. Jezus doet op dit moment dus geen uitspraak dat het je gegeven moet zijn ongetrouwd te zijn — maar over het kunnen zeggen, terwijl je ongetrouwd bent: voor mij is het goed zo.

Ook goed In het Oude Testament klonken de woorden: “Het is niet goed dat de mens alleen is”, woorden gesproken door de Schepper. Als het over echtscheiding gaat, gaat Jezus terug naar het begin. Nu het gaat over niet getrouwd zijn, zet Hij een stap vooruit. Je zou je kunnen afvragen of dit het moment is waarop die oude woorden van de Schepper in een nieuw licht komen te staan. In een nieuw licht, zodat je de woorden *niet goed* op een nieuwe manier kunt lezen: “niet goed” v.Chr. (voor Christus) en “niet goed” n.Chr. (na Christus).

In een nieuw licht, waarbij het ongetrouwd zijn na Christus aan dezelfde kant van “goed”/“niet goed” komt te staan als het getrouwd zijn. De werkelijkheid voor Christus en de werkelijkheid na Christus — het is niet meer hetzelfde. Voortaan is ongetrouwd zijn ook goed. En in Zijn eigen leven voegt Jezus de daad bij het woord: Hij viel op als ongetrouwde rabbi, maar Hij liet zich niet van de wijs brengen.

Een toelichting Jezus geeft een toelichting, waarin Hij drie categorieën noemt van mensen die ongetrouwd zijn. Hij noemt mensen die er bewust voor gekozen hebben niet te trouwen, zodat ze beter inzetbaar zijn voor het hemelse koninkrijk. Maar zij zijn niet de eerste categorie die Hij noemt. Eerst noemt Jezus twee categorieën van mensen voor wie ongetrouwd zijn *niet* een keuze was: ze waren al vanaf hun geboorte zeg maar “onklaar” voor een huwelijk, of zijn door mensen onklaar gemaakt.

Voor elk van de drie categorieën gebruikt Hij dezelfde opvallende aanduiding: Hij noemt ze “ontmanden”, eunuchen — mensen waar op z’n zachtst gezegd vreemd tegenaan gekeken werd. Bij de vrijwillig ontmanden ligt het niet voor de hand te denken aan mensen die in letterlijke, fysieke, zin “ontmand” zijn. In dit geval, en dan misschien ook in de twee eerdere categorieën, gaat het om ontmanden, eunuchen, in de figuurlijke zin van het woord.

Jezus sluit Zijn goede woorden over het ongetrouwd zijn af met opnieuw woorden over het kunnen begrijpen van wat zojuist gezegd is. Ditmaal is het meer dan alleen een constatering. Nu klinkt er een oproep: “Wie dit vatten kan, laat die het vatten.”

Ontroerend Een vraag over wanneer iemand wel of niet zou mogen scheiden wordt beantwoord met een principiële stellingname waarin Jezus teruggaat naar het oorspronkelijk ontwerp van de Schepper. Maar Jezus gaat verder: Hij doet vervolgens een goed woord voor mensen die ongetrouwd zijn, zowel voor mensen die daarvoor gekozen hebben als voor mensen voor wie het niet een keuze was.

Het is niet alleen vernieuwend, het is ook ontroerend: Jezus heeft een principiële overtuiging, en tegelijk blijkt hij oog te hebben voor het feit dat de omstandigheden waarin mensen nu leven niet meer een situatie zoals “in het begin” is. Voor sommige mensen betekent dat, dat ze niet getrouwd zijn — en volgens Jezus is dat ongetrouwd zijn ook goed zo. Het klinkt als een absurde uitspraak, maar Jezus roept de mensen die naar hem luisteren op zich in te spannen die onbegrijpelijke gedachte werkelijk binnen te laten komen.

3. Een bijzondere combinatie: overtuiging en realiteitszin

Jezus en homoseksualiteit

Zoals gezegd: het gaat in dit bijbelgedeelte niet over homoseksualiteit. Toch hebben de woorden van Jezus christenen van de 21e eeuw die hun mening vormen over homoseksualiteit wel degelijk iets te zeggen. In de eerste plaats onderstreept Jezus het belang van het weet hebben van de oorspronkelijke bedoelingen van de Schepper. Voor Jezus zijn die bedoelingen van heel lang geleden beslissend voor latere tijden.

IV. *Jezus is barmhartiger en strenger tegelijk*

In de tweede plaats maakt Jezus expliciet wat er altijd al in gezeten had. De Schepper had in Zijn ontwerp van huwelijk en seksueel verkeer twee mensen op het oog, een van het mannelijk geslacht en een van het vrouwelijk geslacht. “Twee” mensen: daarmee komt een eind aan een praktijk die in de tijd van het volk Israël tot de mogelijkheden behoorde (tenminste als je een bovengemiddeld inkomen had ...): dat een man getrouwd kon zijn met meer dan één vrouw, oftewel: “polygamie”.

“Mannelijk en vrouwelijk”: daarmee valt een seksuele relatie van een man en een man of een vrouw en een vrouw buiten de orde zoals bedoeld door de Schepper. Op dat punt was Jezus geen vernieuwer: al eeuwen geleden was het in de wetgeving van Mozes zo verwoord.

Dezelfde Jezus Jezus is streng als het gaat om de seksuele moraal. Die conclusie is niet overdreven. Die strenge Jezus is dezelfde Jezus die mensen hebben leren kennen als de barmhartige Jezus. Bij Jezus sluiten barmhartigheid en strengheid elkaar niet uit. Die bijzondere combinatie van barmhartigheid en strengheid is misschien wel het duidelijkst te zien in de woorden die Jezus zei tegen een op overspel betrapte vrouw (Joh. 8:11): “Ook Ik veroordeel u niet; ga heen en zondig niet meer.”

Jezus spreekt geen veroordeling uit, maar tegelijk laat Hij een waarschuwing horen. En dan gebruikt Hij het woord “zondigen”. Barmhartigheid en tegelijk strengheid (de volgorde is belangrijk) — het was Jezus op het lijf geschreven.

V. Jezus is zich ervan bewust dat ongetrouwd zijn voor verschillende categorieën mensen niet een eigen keuze is — en ook dan is het goed zo

Jezus' goede woorden voor de "eunuchen" vormen een onverwachte wending in een gesprek dat begon met een vraag over wettige redenen voor een echtscheiding. Jezus vindt de oorspronkelijke bedoelingen van de Schepper heel belangrijk, maar Hij is realistisch genoeg om niet bij het begin te blijven staan.

Het gold in de tijd van Jezus, en het geldt vandaag nog steeds: we leven in een werkelijkheid die in sommige opzichten herinnert aan het goede begin, maar in andere opzichten een heel andere werkelijkheid is. Jezus heeft er oog voor dat er verschillende redenen kunnen zijn waarom mensen niet getrouwd zijn. In sommige gevallen is het een bewuste keuze, in andere gevallen niet.

In een positief licht Wat in de dominante cultuur — toen en nu — als absurd wordt beschouwd, wordt door Jezus in een positief licht gezet. Wie Jezus als koning erkennen, hoeven zich niet een tweederangsburger te voelen als ze ongetrouwd zijn. Jezus' positieve waardering van het ongetrouwd zijn kan een bemoediging zijn voor mensen die om welke reden dan ook niet getrouwd zijn. Dat geldt ook als je niet getrouwd zijn ermee te maken heeft dat je homo, lesbisch, biseksueel of transgender bent.

Tweeduizend jaar later staan ongetrouwden binnen de gemeente van Christus te vaak nog steeds op achterstand, en binnen die groep staan LHBT-ers te vaak op een dubbele achterstand. Er is werk aan de winkel, voor Hart van Homo's, en voor christelijke geloofsgemeenschappen.